Preliminarii
la o analiza a textului / discursului

Rodica NAGY

Résumé: L'article propose une syntèse théorique de l'évolution du concept texte-discours, pour affirmer que l'approche du discours suppose aussi une investigation du texte correspondent, tout comme l'analyse linguistique du discours ne représente qu'une hypostase dans le champ des méthodes utilisées par les sciences du langage.

În definirea textului, concept-pivot în stiintele limbii si în cercetarea literaturii începînd cu anii '60-'70 ai secolului trecut (M. A. K. Halliday, H. Plett, T. A. van Dijk), se întîmpina serioase dificultati care decurg din eterogenitatea perspectivelor si metodelor utilizate în identificare, pe de o parte, si, pe de alta parte, din concurenta creata de alti termeni hipo/hiperonimici: *discurs*, *opera literara*, *scriere*, *limba* etc. Ofensiva studiilor de tip structuralist a dus la conturarea unor departajari capabile sa puna în lumina relatiile dintre semnele lingvistice, instaurate într-o limba, acordînd prioritate abordarii formaliste si ocupîndu-se marginal de continut; F. de Saussure ignora, de altfel, ideea de unitate superioara frazei, fraza însasi fiind atribuita vorbirii si nu limbii. În naratologia de inspiratie structuralista, reprezentata de exemplu de T. Todorov, textul ca obiect de studiu este investigat printr-o metoda analitica ce evidentiaza

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

laturile sale verbale, sintactice si semantice, cu alte cuvinte, conditiile *producerii* textuale care se oglindesc în totalitatea elementelor specific lingvistice (fonologice, morfologice), relatiile dintre unitatile textuale si produsul complex al continutului lor semantic. Daca textul se circumscrie limbii, se poate admite, dupa opinia lui H. Plett, ca, din punct de vedere semiotic, textul este un *supra-semn* (*macro-semn* la E. Coseriu) lingvistic, bazat pe conventie sociala si pe arbitrarietate manifestata prin semnificanti, semnificatii si referenti diferiti, o unitate functionala de tip comunicativ.

În viziune poststucturalista, problematica definirii textului se extinde prin antrenarea unor parametri suplimentari în descrierea functionarii si producerii textului, în sensul ca intereseaza mai ales relatiile acestuia cu cadrele sale – societate, istorie, institutii, putere etc. – si cu efectele pe care le dezvolta, prin intermediul unor coduri concepute ca forme impuse de limbaj realitatii, capabile sa prescrie si sa impuna un mod stereotip de interpretare a acesteia, în acord cu exigentele determinismului social si cultural.

O prima acceptie a termenului text ar trebui sa clarifice identitatea unitatii functional-comunicative în raport cu suportul material al obiectului-text, cu alte cuvinte o precizare preliminara de tip ontologic impune ca sensul sau restrîns sa se limiteze la *scriere* (*écriture*), înteleasa ca rezultat al creatiei individuale ori colective, care îi asigura un anumit grad de stabilitate, de fixitate si o delimitare spatio-temporala (manuscris, scriere tiparita etc.). Însa nu tot ceea ce este scris poate fi considerat *text*, daca nu raspunde rigorilor textuale pe care le impun rezultatele cercetarii, încît se propune o discutie preliminara despre disjunctia text – nontext, pe de o parte, iar, pe de alta parte, se admite ca în cazul comunicarii orale, produsul enuntarii constituie de asemenea un text (*text-discurs*), înregistrat si transcris în

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

vederea unui tratament analitic adecvat (texte dialectale, corpusuri de limba vorbita). În sens larg, textul este un cuvînt, o propozitie, o poezie, un roman, o piesa de teatru, un anunt, un articol stiintific etc. Mai mult, se apreciaza ca si limbajele non-verbale sînt concretizabile în texte filmice, muzicale sau picturale, domeniul de functionare depasind cadrul lingvistic, astfel încît, daca «inscriptia», în general, înseamna text, existenta însasi poate fi considerata o suma de inscriptii, un text.

Textul-obiect, în calitate de rezultat si de sursa a cunoasterii, conservînd tot ceea ce s-a scris într-o limba sau în mai multe limbi în succesiune cronologica, obiectiva, revendicîndu-se în sine de la o anumita traditie si exemplaritate, în comunicare intertextuala, genereaza, în abordarile noi, aprofundari complexe, focalizate pe traseul determinarii mecanismelor procesului de comunicare / cunoastere care fundamenteaza producerea, dar si receptarea de sensuri. Se admite, în general, ca textul se caracterizeaza printr-o coordonata *constanta* – fixitatea, ca atribut al expresiei finite (editie definitiva, opera completa) si una *variabila*, la nivelul sensului, deci la polul receptarii, dar variabilitatea sensului este imanenta procesului de creatie: „un text este un produs al carui destin interpretativ trebuie sa faca parte din propriul sau mecanism generativ”[1]. Abordarea din perspectiva semiotica a textului a presupus trei directii de investigare, distribuite la cele trei niveluri ale semiozei: sintactic, semantic si pragmatic.

Ipostaza *sintactica* a textului are drept premisa ideea ca obiectul-text este un construct abstract, în care intereseaza modul de functionare a unui sistem relational imanent, independent de conditiile extralingvistice si de factorii

[1] Umberto Eco, 1991, p.75.

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

implicati în producere sau în receptare si, în mare masura, în absenta raportarii la referent si, nu în ultima instanta, la adevar. Ca atare, singura proprietate capabila sa asigure calitatea de text unei secvente transfrastice de semne este concretizata în sistemul de raporturi similare celor care permit functionarea unei propozitii sau fraze, proprietate numita *coeziune* (*coerenta sintactica*), manifestata prin acord, rectiune, ordine discursiva, dar si prin fenomene care transgreseaza nivelul sintactic propriu-zis – izotopie, anafora, continuitate presupozitionala, recurenta, paralelism, parafraza, proforme, elipsa, consecutia timpurilor, intonatie etc. Nici din perspectiva generativ-transformationala nu se poate postula o autonomie conceptuala pentru text, întrucît majoritatea fenomenelor pe care le pune în evidenta un proces generativ de texte corect formate constituie, în egala masura, apanajul functionarii propozitiei si frazei, identitatea si validitatea regulilor fiind verificabile la nivelul imediat inferior textului. Mai mult, în abordarea generativista se ajunge la rezultate similare viziunii formalizate, atunci cînd se apreciaza ca modelul generativ al frazei este identic ori asemanator celui care produce *megafraze* (texte), derivate prin operatii gramaticale recursive. Se poate remarca, însa, ca o gramatica a textului nu este posibila în afara stabilirii unui cadru si a unor determinari care sa valorizeze vectorul *sens* în relatie cu celelalte categorii specifice textualizarii. În realitate, o viziune strict formalizata asupra textului ramîne un deziderat teoretic, caci cei care o promoveaza, atunci cînd vorbesc despre *coeziune*, depasesc nivelul gramatical al investigatiei, factorul semantic fiind antrenat implicit sau explicit în criteriile aplicate (de altminteri, nivelul sintactic nu poate fi definit, delimitat si analizat prin exilarea desemnarii, semnificatiei si sensului). Ca atare, glisarea spre palierul semantic al cercetarii se

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

probeaza si la nivel terminologic, prin confuzia dintre *coeziune* si *coerenta*, ultimul termen fiind initial rezervat pentru desemnarea celeilalte dimensiuni a textului, semantica (la E. Vasiliu, „coerenta“ este un concept pragmatic[2]). De exemplu, la Beaugrand si Dressler coerenta nu are numai acceptia de proprietate semantico-cognitiva a textului, materializata în relatii de cauzalitate, de referinta, de timp etc., ci semnifica si mijlocul sintactic de constituire a sensului.

Cele mai multe cercetari converg spre admiterea ipotezei ca stiinta textului trebuie sa conceapa obiectul de studiu ca o constructie bidimensionala, în care *coeziunea* este coordonata structurala, iar *coerenta* – atributul semantic, caci textul este o constelatie a carei lume devine reala prin continuitatea si finalitatea a sensului. *Coerenta*, ca proprietate semantica, asigura modul de organizare a universului textual prin intermediul progresiei semantice, sustinute prin relatii de cauzalitate, finalitate, analogie (*NDESL*, p. 390). Succesiunea de secvente *tema-rema* genereaza diverse tipuri de progresii semantice (lineara simpla, cu tema constanta, cu teme derivate, dezvoltarea unei reme divizate); totusi, dificultatea stabilirii obiective a esentei si departajarii celor doua tipuri de factori ai coerentei conduce la impas în cercetarea textului (vezi si obiectiile lui H. Plett la «teoria perspectivei functionale a propozitiei»[3]). În acelasi timp, coerenta este considerata deopotriva si produsul unei activitati hermeneutice, caci cel care realizeaza interpretarea pleaca de la premisa ca unui text trebuie sa i se confere aprioric un sens, orice text avînd o intentie, o finalitate[4]. Eugen Coseriu, respingînd în mod justificat pretentia grama-

[2] E. Vasiliu, 1990, p. 146.
[3] H. Plett, 1975, p. 69.
[4] J.-M. Adam, 1997, p. 22.

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

ticilor transfrastice de a fi simultan parti ale gramaticilor unor limbi si stiinte ale textului în general, propune o lingvistica a textului conceputa în termenii sintaxei functionale si ai lingvisicii integrale, textul *fiind un nivel de structurare al unei limbi*, nenecesar, dar empiric posibil si universal, constituit pe baza a celor patru operatii, amintite mai sus: *super/hiperordonarea/hipertaxa*, adica posibilitatea ca unitatile inferioare sa se integreze într-un nivel functional imediat superior, *sub/hipoordonarea* (*hipotaxa*), operatie opusa hipertaxei, adica posibilitatea ca unitatile superioare, în calitate de substitute sa se integreze într-un nivel inferior, *coordonarea* (*parataxa*) – posibilitatea ca unitatile de la acelasi nivel sa fie legate între ele, si *substitutia* (*antitaxa*) – posibilitatea ca o unitate a unui nivel sa fie înlocuita printr-o proforma, prin intermediul anaforei, cataforei, epiforei (Coseriu, *Principii*, p.61). Pe de alta parte, atunci cînd se refera la limbajul poetic, Coseriu aduce în discutie functiile de reprezentare si de evocare pe care le actualizeaza textul, în calitate de relatii permanente ale semnului; se poate deduce ca accentul pus pe interpretare deplaseaza sfera de interes a cercetarilor de la stabilirea mecanismelor de structurare, de producere a unor unitati functionale, concrete (texte), la recompunerea unor virtualitati imanente ori inedite, inefabile, în esenta (sensurile semantic, pragmatic ale textului): „în masura în care sensul, în interiorul textului se exprima nu numai lingvistic, ci si extralingvistic – ceea ce se întîmpla în mare masura cu aceasta lingvistica a textului, pe care o consideram cea adevarata si adecvata, trebuie sa treaca dincolo de sfera lingvistica" (Coseriu, *Sincronia*, p.182-183).

Investigarea dimensiunii pragmatice a textului a dus la identificarea functiilor textului derivate din depasirea cadrului lingvistic si integrarea sa în procesul mai larg al comu-

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

nicarii, în care sînt antrenate situatia, contextul, participantii, adica factorii care stau la baza generarii unui sens dinamic, viu, în actiune: „textul este un enunt în interiorul uni context comunicativ, realizat ca forma orala sau scrisa, constituit dintr-un cuvînt sau dintr-o secventa mai ampla de unitati" (*DSL*, p. 508-509). Factorii care asigura textualizarea din perspectiva semantico-pragmatica ar trebui admisi ca fiind *intentionalitatea* – atitudinea celui care produce textul, *situationalitatea* – relevanta unui text într-o situatie data, *intertextualitatea* – relatiile existente între un text si alte texte, anterioare si *informativitatea* – informatia transmisa si cantitatea ei.

Se observa, asadar, ca prin luarea în considerare a atributelor enuntarii se instituie o contaminare a conceptului de *text* cu cel de *discurs*, operîndu-se de cele mai multe ori indistinct cu oricare dintre cei doi termeni considerati sinonimi sau apelîndu-se la o solutie de compromis prin acceptarea complexului terminologic **text-discurs**, care pune în lumina ipostazele complementare ale obiectului abordat din perspective diferite (Carmen Vlad, *Textul*). La Eugen Coseriu se mentine o minima departajare între cele doua categorii, *discursul* fiind definit ca *act lingvistic individual*, iar textul fiind conceput ca produsul actului respectiv, obtinut prin interventia competentei expresive a locutorului (Eugen Coseriu, *Lectii*, p. 236-237), opinie pe care ne-o însusim.

Analiza modului de producere si de structurare a textului/ discursului conduce la generalizari menite sa ofere reperele «bunei formari» a unei unitati lingvistice dotate cu un sens global purtator al intentiei locutorului, sa traseze conditiile pe care trebuie sa le îndeplineasca o secventa comunicativa cu o destinatie precisa, mai ales cea care particularizeaza discursul institutionalizat (textele non-

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

fictionale, utilitare, precum cererea, scrisoarea oficiala etc.), cu alte cuvinte, sa faciliteze accesul la functiile cu care textul este învestit de autor.

Definirea textului ar trebui sa tina seama de faptul ca o limba se divide în paliere care se caracterizeaza prin trasaturi distincte, care se conserva în tipurile de texte corespunzatoare. Prin urmare, textele realizate la nivelul limbii literare (si pe care le are în vedere cu predilectie teoria, analiza si hermeneutica textuala) sînt texte cu valoare culturala care se structureaza pe baza trasaturilor generale ale limbii functionale si se refera la acelasi grup de realitati, avînd aceeasi raportare a limbii fata de realitate si fata de utilizatori. Particularitatile lexicale, fonetice, morfologice, sintactice se organizeaza în maniere diverse de exprimare, corespunzatoare unor domenii socioculturale, reflectînd modul de functionare a limbii în raport cu un anumit spatiu ontologic (al realitatilor) si cognitiv (al modului cum se realizeaza cunoasterea realitatilor). Tipurile de discurs/text particulare constituie reflexul, la nivelul vorbirii, al tipurilor de limbaje specializate care individualizeaza stilurile functionale de la nivelul limbii. Cu alte cuvinte, o taxonomie a textelor ar fi posibila în cadrul disciplinei *stilistice* a limbii, în sensul ca forma abstracta a tipurilor de discurs/text se reflecta în limbajele de specialitate care întrunesc trasaturile tipologice si se realizeaza concret în granitele normei si sistemului limbii, ale normei legiferate si ale libertatii lingvistice, admitînduse astfel existenta textelor religioase (biblice, teologice, liturgice etc.), stiintifice (descriptive, demonstrative, cu varianta didactica), tehnice, beletristice (artistice sau «literare»).

În privinta statutului unui text-discurs în raport cu functiile pe care le detin diversele sale tipuri, împlicînd grade specifice de subiectivitate, amintim opinia autorizata a

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

lui M. Foucault (1998, p.15) asupra producerii discursurilor si diferentierii lor în conformitate cu fiecare societate în care operatia de generare este „controlata, selectata, organizata si redistribuita prin intermediul unor proceduri care au rolul de a determina pericolele, de a stapîni evenimentul aleator“, supusa asadar unor tipuri de constrîngeri, interne sau externe, de interdictii. Textul este limba si devine actional prin vorbire, datorita trasaturilor esentiale ale limbajului pe care le poseda, semanticitate, alteritate, creativitate, istoricitate si exterioritate, în termeni coserieni. În aceeasi viziune, textul constituie un obiect cultural, în opozitie cu obiectele logicformale si cele naturale, creat prin activitatea spiritului uman, a carui esenta se afla în constiinta noastra, dar care poate capata substanta, ca si cele naturale; aici însa „substanta este aleasa, determinata de forma pîna în cele mai mici detalii“. (Coseriu, *Prelegeri*, p. 23).

Regulile dupa care se constituie un text tin atît de o clasa de norme ale limbii în general, cît si de conformitatea cu expectatia vorbitorilor, definita ca „atitudine a unui colectiv de vorbitori standard de comunicare exprimata prin faptul ca anumite alaturari de propozitii sînt considerate asteptate, iar altele mai putin asteptate sau neasteptate“ (E. Vasiliu, *Introducere*, p.116).

Identificarea tipurilor de texte se realizeaza prin apelul la parametri eterogeni, externi si interni care integreaza functia, finalitatea pragmatica, marcile lingvisitice prin care se atinge scopul ales, traditia unor texte, ajungîndu-se la inventare neomogene care înglobeaza discursurile descriptiv / narativ / argumentativ / explicativ etc. (categorii interne) si speciile textuale particulare de tipul scrisoare oficiala, discurs electoral, poem, sonet (categorii externe, consacrate prin practicile culturale ale unei societati), într-o maniera reductionista care privilegiaza palierul cult al limbii, în

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

general. De fapt, cele mai multe cerecetari pleaca de la investigarea textului scris, initial de la textul sacru sau sacralizat prin scris, apropriat de cultura majora, în intentia de a descoperi modele structural-semantice si pragmatice care sa propuna si interpretari ale respectivelor modele, încît printr-o amalgamare a planurilor si metodelor se ajunge uneori la confuzia dintre moduri de enuntare si genuri sau specii (ditirambul tine de naratiunea pura, epopeea de naratiunea mixta, tragedia si comedia de imitatia dramatica), în ultima instanta, între tipurile de texte aferente. G. Genette remarca faptul ca în istoria generica se identifica etape în care liricul, epicul si dramaticul nu sînt numai simple moduri de enuntare, ci adevarate genuri, dupa modelul propus de filozofia hegeliana, în care se îmbina o lume epica, definita de un tip anume de agregare sociala si de raporturi umane, un continut liric (subiectul individual) si un mediu dramatic, alcatuit din conflicte si din ciocniri. Plecînd de la asumptia ca genurile sînt niste categorii propriu-zis literare, estetice, iar modurile niste categorii care apartin pragmaticii lingvistice, textele sînt clasificabile dupa criteriul istoric si cultural, ca tinînd de arhigenurile liric, epic si dramatic, si actualizabile în trei moduri de enuntare – naratiunea pura, naratiunea mixta, imitatia dramatica –, dar o asemenea taxonomie nu face decît sa determine ipoteze si problematizari suplimentare, atunci cînd, de exemplu, textul povestire (*récit*) este considerat mod, iar romanul gen, chiar daca transgresarea genurilor si modurilor este habituala.

În orientarile de tip cognitivist (J.-M. Adam), care propun modele de analiza modulara, se considera îndreptatita identificarea secventelor prototipice narative, descriptive, argumentative, explicative si dialogice (instructive, procedurale etc.), constituite pe baza unor reguli compozitionale de tip sevential, demers destul de dificil datorita constatarii

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

faptului ca într-o tipologie textuala globala este aproape imposibil de aplicat o grila unica secventelor textuale eterogene; totusi, se poate aprecia ca exista o dominanta textuala supraordonata la care tind secventele microtextuale inclusive aditionate sau inserate ierarhic, macrotextul fiind diagnosticat în ansamblu ca narativ ori descriptiv. Practica interpretativa demonstreaza însa mai degraba o eterogenitate sau o cvasieterogenitate a textelor, întrucît secventele descriptive si dialogice se transforma uneori în solutii de continuitate în textele narative, astfel încît este admisibila ideea ca toate speciile, genurile si subgenurile sînt clase empirice, stabilite prin observarea datului istoric sau prin extrapolare, pornind de la acest dat, iar departajarile lor decurg din necesitati metodologice. Stabilirea unei tipologii a textelor ar putea avea în vedere si optica lingvisticii integrale coseriene, dupa care categoriile de texte se stabilesc prin apelul la functia textuala, în calitate de categorie a sensului si la modalitatile (procedeele) prin care aceasta functie este realizabila. Cert este ca rezultatele obtinute în stiintele textului au dus la stabilirea unui adevar incontestabil: nu se poate atribui aprioric unei unitati inferioare textului (propozitie/fraza) calitatea narativitatii, descriptivului etc., ci numai prin raportare la globalitatea configurarii textuale, întrucît lipsesc marcile textuale specifice care genereaza un sens si-i atribuie o functie.

Prin urmare, în conformitate cu directia de cercetare promovata de poetica, în filiatie cu retorica clasica, dar mai ales prin prisma achizitiilor lingvisticii cognitiviste, un text este o naratiune daca se individualizeaza prin temporalitate minimala (dupa care evenimentele se desfasoara succesiv), unitate tematica centrata în jurul unui actor-subiect, de regula antropomorf, unitate de actiune, concentrata în transormarea unei situatii initiale într-o stare finala (ca mod

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

dinamic si tensional de instaurare a unui dezechilibru - «punerea în intriga»), ordine cauzala, previzibila, transparenta (suicidul lui Werther), ordine acauzala, incalculabila (suicidul Annei Karenina). Simpla aditionare de secvente prin care se succed actiuni, din care intriga este exclusa, nu conduce la realizarea unui text narativ, orice text literar construind o lume, a carei logica interna trebuie sa se supuna unui traseu al intrigii (J.- M. Adam, 1997, p. 56). În alti termeni, discursul/textul narativ este produsul unei constructii textuale (dupa canonul structural) si al unei orientari pragmatice (în canonul interactiunii comunicative), articulate de cele trei tipuri de mimesis, dupa P. Ricoeur (1999), si anume, 1) planul prefigurarii, al cunoasterii comune de care dispune autorul si naratorul, 2) planul succesiunii si al configurarii si 3) planul reconfigurarii (la polul receptarii) la nivelul lecturii.

În schimb, textul descriptiv, alcatuit din secventele unei enumerari, în contrast cu cel narativ, nu comporta ordine, nici limite si pare supus capriciilor autorului. Pe de alta parte, daca textul narativ presupune o centrare tematica asupra unui subiect animat, secventa descriptiva dispune de tendinta de deperso-nalizare, decurgînd din raportarea la un univers inanimat (J.-M. Adam, 1997, 79). Taxonomia textelor descriptive se revendica de la traditia retoricii, speciile acestor texte fiind delimitate în functie de criteriul referential (topografia, cronografia, prozopografia, etopeea, portretul, paralela, tabloul). Producerea textului descriptiv se bazeaza, în aceeasi viziune, pe efectuarea a patru operatii: ancoraj referential, prin intermediul unei teme, aspectualizare, punerea în relatie si expansiunea prin subtematizare. Textul dialogic, conversational, a facut obiectul cercetarilor pragmatice, de analiza conversationala, pe de o parte, antrenînd în sfera de investigatie si palierul oral al limbii,

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

mai mult sau mai putin ignorat de teoriile textuale, iar, pe de alta parte, a pus problema raportului dintre conversatia reala, ca proces empiric, si imitatia acesteia, reprezentarea ei în forma artistica la nivelul unui gen (dramatic) sau al unei specii (roman în care se insereaza secvente dialogice). Se admite ca un text dialogic este o structura ierarhizata de secvente numite curent *schimburi*, *secvente fatice*, de deschidere sau de închidere, si *secvente tranzactionale*, constituind corpul interactiunii. (J.-M. Adam, 1997, 154), în care, din punctul de vedere al continutului nu exista restrictii tematice, dar la al carei sens contribuie decisiv mijloacele non-verbale; în plus, se poate constata ca daca la nivelului textului scris continuitatea este dominanta structural-semantica, la nivelul textului oral, discontinuitatea structurala (anacolutul) si chiar semantica se instituie în norma specifica. Perspectiva sociologizanta privilegiaza urmarirea strategiilor conversationale, ca modalitati de actiune si interactiune sociala, în vederea prescrierii unor reguli care sa eficientizeze comunicarea.

Preocuparile mai noi ale filozofiei limbajului, ale sociolingvisticii, pragmaticii sau ale antropologiei, converg catre descoperirea mecanismelor de structurare a unor texte si catre hermeneutica acestora din perspectiva efectelor de putere, de control, de rezistenta sau de libertate, pe care le pot determina faptele de limba, în continuarea unor ipoteze lansate de teoreticienii actelor de vorbire. Intereseaza mai putin astazi descrierea, analiza, interpretarea, compararea unor texte poetice ale aceluiasi autor, de exemplu, în vederea stabilirii unor tipologii sau a unor trasaturi ale textului-opera, printr-o critica genetica a starilor textuale, realizata de poetica, tot asa cum nu mai are un foarte mare succes restabilirea unui text original pe baza unor stari textuale eterogene din punct de vedere editorial, în buna

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

traditie filologica. În masura în care un text/discurs marcheaza diferente si instituie identitati, el este conceput astazi ca un sistem coerent de relatii cauza-efect, adecvat unor exigente care stipuleaza diminuarea tehnologica a tot ceea ce este ineficient, fiind un obiect „integrat într-o economie postmoderna de producere si de consum“ (Makaryk, 1993, p. 641) sau un instrument capabil sa asigure dominarea ori coercitia. În aceasta viziune, care declan-seaza, de altfel, initierea unei noi directii numite *analiza discursului*, ne putem întreba în ce ar consta noua disciplina, care ar fi mai precis obiectul sau de studiu si cum s-ar putea trasa reperele finalitatii unui asemenea studiu. Din punctul nostru de vedere, discursul privit ca act individual (lingvistic, dar implicînd contextul nonlingvistic) nu poate fi supus unei analize, daca nu se recurge la ipostaza sa complementara, textul, ca rezultat al actului de vorbire. Desigur ca cei care-si propun sa investigheze un text-discurs au în vedere nu numai obiectul lingvistic material, din perspective multiple ((socio)lingvistica, pragmatica, antropologica, istorica etc.), ci si modul în care contextele (idiomatic, verbal si extraverbal[5]) lasa urme în constituirea faptului de limba sau contribuie la producerea sensului prin potentarea unor virtualitati. Daca examinam lucrarile recente de analiza discursului[6] constatam ca acestea reunesc rezultatele unor investigatii ale *textelor* prin prisma unor metode si a unor teorii multidisciplinare, care contribuie la instituirea unor perspective noi de cercetare a fenomenului comunicarii (interctiuni verbale, acte de vorbire, strategii conversationale etc.). Pe de alta parte, nu credem ca finalitatea acestei asa-numite discipline noi ar fi net distincta de finalitate retoricii,

[5] Coseriu, 2004, p. 320.

[6] A se vedea, de exemplu, pentru spatiul românesc, Daniela Roventa-Frumusani, **Analiza discursului**.

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

în sensul ca ea poate furniza unele date despre modul de realizare a unui text bine format, tot asa cum n-ar trebui sa negam afinitatile sale cu hermeneutica, daca presupunem ca, în ultima instanta, ne preocupa si maniera de sistematizare a interpretarilor posibile. Cercetînd modelele de analiza a discursului oferite de specialistii straini (francezi), constatam de fapt, asa cum remarca Jean Guilhaumou[7], ca aceasta disciplina, aparuta ca reflex al materialismului marxist, în anii 60, îsi propune initial sa descopere sau sa impuna modele de texte ideologice/ideologizante; putem remarca însa ca mai tîrziu se opereaza cu criterii *vechi* în departajarea tipurilor de discurs/text (criteriul tematic, de exemplu) ori se caracterizeaza diferite tipuri de limbaje în cadrul stilurilor functionale (chiar daca nu se face apel la aceasta sintagma terminologica)[8]. Ca atare, în ultima instanta, investigatia proprie demersului analitic ori integrativ este prioritar *lingvistica*, la care se recomanda asocierea unor perspective ce valideaza importanta cadrului politic, institutional, de producere a actului individual; ceea ce îi surpinde însa pe cei deprinsi cu rigoarea epistemica este faptul ca s-ar putea crea prin interdiscurs un liant între discursuri, supuse ulterior analizei, discursuri aparent incompatibile sau, în orice caz, fara conexiuni prestabilite[9]. În ce ar consta finalitatea constituirii si investigarii unor asemenea corpusuri, dincolo de antrenarea laborioasa a metodelor operante în

[7] ***Où va l'analyse de discours ? Autour de la notion de formation discursive***, în **"Marges linguistiques"**, nr. 9, mai 2005.

[8] Cf. Dominique Maingueneau, ***Analyse du discours et ses frontières***, în **"Marges linguistiques"**, nr. 9, mai 2005.

[9] De altfel, Coseriu remarca pe buna dreptate ca „nici o stiinta nu se poate întemeia pe conceptul de «produs lingvistic», luat în consideratie în mod nesistematic, al carui domeniu apartine, mai degraba, operatiei prealabile de culegere a materialului" (2004, p. 55).

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

stiinta lingvistica ori în alte stiinte, ca exercitiu hermeneutic pur si gratuit?

Nu putem încheia fara sa aratam ca daca ne propunem o analiza a discursului în calitate de specialisti în lingvistica, atunci trebuie sa investigam textul, ca produs al actului discursiv, fie ca este scris, fie ca este transcris dupa o înregistrare/ancheta a discursului oral (mediatic ori nemediatic), ca o concretizare a vorbirii într-un stil/registru al limbii literare sau în cadrul unui limbaj al ipostazei populare ori familiare; o investigatie lingvistica nu exclude, în mod evident, stabilirea unor tipologii ori a unor trasaturi de ordin tematic. S-ar putea astfel continua cu succes, printr-o lingvistica a discursului/textului, cercetarea faptelor care tin mai ales de oralitate sau care evidentiaza trasaturile textualitatii (fenomenul polifoniei, al conectorilor textuali etc.). Dar nici un tip de analiza nu poate avea privilegiul de a constitui în sine o disciplina particulara, deoarece sînt posibile diverse maniere investigative, conturate deja prin curentele si directiile noi de cercetare, realizate din unghiuri multiple, astfel încît orice analiza a discursului reprezinta o optiune metodologica sui generis, nu analiza în genaral si nici o stiinta de sine statatoare.

Bibliografie

Adam, Jean-Michel, **Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue**, Nathan, 1997.

Beaugrand, R. de; Dressler, W., **Introduction to Text Linguistics**, Londra-New York, Longman, 1981.

Bidu-Vrânceanu, Angela; Calarasu, Cristina; Ionescu Ruxandoiu, Liliana; Mancas, Mihaela; Pana Dindelegan, Gabriela, [*DSL*] **Dictionar General de Stiinte. Stiinte ale Limbii**, Editura Stiintifica, Bucuresti, 1997.

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)

Coseriu, E., [Coseriu, *Text*], **Textlinguistik. Eine Einführung**, Herans-gegeben und bearbeitet von Jorn Albrecht, Franke Verlag, Tübingen und Basel, 1994.

Coseriu, E., [Coseriu, *Lectii*], **Lectii de lingvistica generala**, Editura ARC, Chisinau, 2000.

Coseriu, E., [Coseriu, *Teoria*], **Teoria limbajului si lingvistica generala. Cinci studii**, Editie în limba româna de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2004.

Coseriu Eugen, **Linguistíca del testo**, Introduzione a una ermeneutica del senso, Edizione italiana a cura de Donatella Cesare, La nuova Italiana Scientifica, Roma, 1997.

Ducrot, O., Schaeffer, J. M., [*NDESL***]**, **Noul Dictionar Enciclopedic al Stiintelor Limbajului**, Editura Babel, 1996.

Eco, Umberto, **Lector in fabula**, Editura Univers, Bucuresti, 1991.

Foucault, M. **Ordinea discursului. Un discurs despre discurs**, Eurosong & Book, Bucuresti, 1998.

Genette, Gérard, **Introducere în arhitext. Fictiune si dictiune**, Editura Univers, Bucuresti, 1994.

Guilhaumou, Jean, ***Où va l'analyse de discours ? Autour de la notion de formation discursive***, în **"Marges linguistiques"**, nr. 9, mai 2005.

Halliday, Michael, A. K., Hasan, R., **Cohesion in English**, Longman, London, 1976.

Makaryk, Irena, R. (ed.), **Encyclopedia of Contemporary Literary Theory**, University of Toronto Press, 1993.

Maingueneau, Dominique, ***Analyse du discours et ses frontières***, în **"Marges linguistiques"**, nr. 9, mai 2005.

Plett, Heinrich F., **Stiinta textului si analiza de text**, Editura Univers, Bucuresti, 1975.

Ricoeur, P., **De la text la actiune. Eseuri de hermeneutica,** II, Editura Echinox, Cluj, 1999.

Roventa-Frumusani, Daniela, **Analiza discursului. Ipoteze si ipostaze**, Editura Tritonic, Bucuresti, 2004.

Vlad, Carmen, [Carmen Vlad, *Textul*], **Textul aisberg**, Casa Cartii de Stiinta, Cluj, 2000.

Vasiliu, Emanuel, **Introducere în teoria textului**, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1990.

* * * **"Marges linguistiques"**, nr. 9, mai 2005, http://www.marges-linguistiques.com.

BDD-A17897 © 2006 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:12:41 UTC)